वर्जम् *ind.* To the exclusion of, excluding, except (at the end of comp.); रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते Bg. 2. 59; गौतमीवर्जमितरा निष्क्रान्ताः Ś. 4.; प्रत्यग्रहीत् सर्वममन्त्रवर्जम् Ku. 7. 72.

वर्जित *p. p.* 1 Left out, excepted. -2 Abandoned, relinquished. -3 Excluded. -4 Deprived of, destitute of, without; as in गुणवर्जित.

वर्ज्य *a.* 1 To be avoided or shunned. -2 To be excluded or left out. -3 With the exception of. **-र्ज्यम्** A point in each lunar mansion during which no business should be undertaken (कुयोग).

वर्ण् 10 U. (वर्णयति-ते, वर्णित) 1 To colour, paint, dye; यथा हि भरता वर्णैर्वर्णयन्त्यात्मनस्तनुम् Subhāṣ. -2 To describe, relate, explain, write, depict, delineate, illustrate; वर्णितं जयदेवेन हरेरिदं प्रणतेन Gīt. 3; Ki. 5. 18. -3 To praise; extol. -4 To spread, extend. -5 To illuminate. -6 To exert oneself. -7 To send, cast. -8 To pound, grind.

वर्णः [वर्ण्-अच् Uṇ. 3. 10] 1 A colour, hue; अन्तःशुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः Me. 51. -2 A paint, dye, paint-colour; see वर्ण् (1). -3 Colour, complexion, beauty; विविक्तवर्णाभरणा सुखश्रुतिः Ki. 14. 3; त्वय्यादातुं जलमवनते शार्ङ्गिणो वर्णचौरे Me. 48; R. 8. 42. -4 Look, countenance; मध्यस्थवर्ण इव दृश्यते Madhyamavyāyoga 1; किं त्वं शङ्कितवर्ण इव Chārudatta 4; अवदातिका परशङ्कितवर्णेव दृश्यते Pratimā 1. -5 A class of men, tribe, caste (especially applied to the four principal castes, ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य and शूद्र); वर्णानामानुपूर्व्येण Vārt; न कश्चिद्वर्णानामपथमपकृष्टोऽपि भजते Ś. 5. 10; R. 5. 19. -6 A class, race, tribe, kind, species; as in सवर्णम् अक्षरम्; ब्रह्मणा पूर्वसृष्टं हि कर्मभिर्वर्णतां गतम् Mb. 12. 188. 10. -7 (*a*) A letter, character, sound; न मे वर्णविचारक्षमा दृष्टिः V. 5; Ki. 14. 3. (*b*) A word, syllable; S. D. 9. -8 Fame, glory, celebrity, renown; राजा प्रजारञ्जनलब्धवर्णः R. 6. 21. -9 A good quality, merit, virtue; त्रिवर्णा वर्णितास्माभिः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि Bhāg. 11. 3. 16. -10 Praise; स्वगुणोच्चगिरो मुनिव्रताः परवर्णग्रहणेष्वसाधवः Śi. 16. 29. -11 Dress, decoration. -12 Outward appearance, form, figure. -13 A cloak, mantle. -14 A covering, lid. -15 The order or arrangement of a subject in a song (गीतक्रम); अभिध्यायन्वर्णरतिप्रमोदानतिदीर्घे जीविते को रमेत Kaṭh. 1. 28; उपात्तवर्णे चरिते पिनाकिनः Ku. 5. 56 'celebrated in song, made the subject of a song.' -16 The housings of an elephant. -17 A quality, property; जङ्गमानामसंख्येयाः स्थावराणां च जातयः। तेषां विविधवर्णानां कुतो वर्णविनिश्चयः॥ Mb. 12. 188. 9. -18 A religious observance. -19 An unknown quantity. -20 The number 'one'. -21 Application of perfumed unguents to the body. -22 Gold. -23 A musical mode. **-र्णा** Cajanus Indicus (Mar. तूर). **-र्णम्** 1 Saffron. -2 A coloured unguent or perfume. **-Comp.** **-अङ्का** a pen. **-अधिपः** a planet presiding over a caste or class. **-अनुप्रासः** alliteration. **-अन्तरम्** 1 another caste. °गमनम् the passing into another caste. -2 change of sound. **-अपसदः** an outcast. **-अपेत** *a.* devoid of any cast, outcast, degraded; वर्णापेतमविज्ञातं......कर्मभिः स्वैर्विभावयेत् Ms. 10. 57. **-अवकृष्टः** a Śūdra; अपि वर्णावकृष्टस्तु नारी वा धर्मकाङ्क्षिणी Mb. 12. 240. 34. **-अर्हः** a kind of bean. **-अवर** *a.* inferior in caste. **-आगमः** the addition of a letter; भवेद्वर्णागमाद्धंसः Sk. **-आत्मन्** *m.* a word. **-आश्रमाः** the (four) castes and stages of life; वर्णाश्रमाणां गुरवे स वर्णी विचक्षणः प्रस्तुतमाचचक्षे R. 5. 19. °गुरुः N. of Śiva. °धर्मः the duties of caste and order. **-उदकम्** coloured water; वर्णोदकैः काञ्चनशृङ्गमुक्तैस्तमायताक्ष्यः प्रणयादसिञ्चन् R. 16. 70. **-कविः** N. of a son of Kubera. **-कूपिका** an ink-stand. **-क्रमः** 1 the order of castes or colours. -2 alphabetical order or arrangement. **-गत** *a.* 1 coloured. -2 algebraical. **-गुरुः** a king, prince. **-ग्रथणा** a method (artificial) of writing verses. **-चारकः** a painter. **-ज्येष्ठः** a Brāhmaṇa. **-तर्णकम्**, **-तर्णिका** woollen cloth used as a mat. **-तालः** (in music) a kind of measure. **-तूलिः**, **-तूलिका**, **-तूली** *f.* a pencil, paint-brush. **-द** *a.* colouring. (**-दम्**) a kind of fragrant yellow wood. **-दात्री** turmeric. **-दूतः** a letter. **-दूषक** *a.* violating the distinctions of castes; यत्र त्वेते परिध्वंसा जायन्ते वर्णदूषकाः Ms. 10. 61. **-धर्मः** the peculiar duties of a caste. **-नाथः** the planetary regent of a caste. **-पत्रम्** a pallet. **-परिचयः** skill in song or music. **-पातः** the omission of a letter. **-पात्रम्** a paint-box. **-पुष्पम्** the flower of the globe-amaranth. **-पुष्पकः** the globe-amaranth. **-प्रकर्षः** excellence of colour. **-प्रसादनम्** aloe-wood. **-बुद्धिः** the notion connected with particular letters or sounds. **-भेदिनी** millet. **-मातृ** *f.* a pen, pencil. **-मातृका** N. of Sarasvatī. **-माला**, **-राशिः** the alphabet. **-रे (ले) खा**, **-लेखिका** chalk. **-वर्तिः**, **-वर्तिका** *f.* 1 a paint-brush; फलकमादाय मणिसमुद्गकाद्वर्णवर्तिकामुद्धृत्य Dk. 2. 2. -2 a pencil. **-वादिन्** *m.* a panegyrist. **-विक्रिया** enmity against the castes. **-विपर्ययः** the substitution or change of letters; (भवेत्) सिंहो वर्णविपर्ययात् Sk. **-विलासिनी** turmeric. **-विलोडकः** 1 a house-breaker. -2 a plagiarist (lit. word-stealer). **-वृत्तम्** a metre regulated by the number of syllables it contains (opp. मात्रावृत्त). **-व्यवस्थितिः** *f.* the institution of caste, caste-system. **-शिक्षा** instruction in letters. **-श्रेष्ठः** a Brāhmaṇa; वर्णश्रेष्ठो द्विजः पूज्यः H. 4. 21. **-संयोगः** marriage between persons of the same caste. **-संसर्गः** confusion of castes, marriage with members of other castes; Ms. 8. 172. **-संहारः** an assemblage of different castes. **-संकरः** 1 confusion of castes through intermarriage; स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय जायते वर्णसंकरः Bg. 1. 41. -2 mixture or blending of colours; चित्रेषु वर्णसंकरः K. (where both senses are intended); Śi. 14. 37. **-संघातः**, **-समाम्नायः** the alphabet. **-स्थानम्** an organ of utterance. **-हीन** *a.* outcast.

वर्णकः [वर्णयति, वर्ण्-ण्वुल्] 1 A mask, the dress of an actor. -2 A paint, colour for painting; नृपमौलिमरीचिवर्णकैः खलु यस्याङ्घ्रियुगं विलिप्यते Śi. 16. 62; मया पुनरिह पर्वते सुलभाः पञ्चजातीया वर्णका आनीताः Nāg. 2. 24. -3 A paint,